

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Ioana Alexandra BORZOȘ (DĂLĂLĂU)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

TÂRGU MUREȘ

2022

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE « GEORGE EMIL PALADE » DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**POEZIA LUI IOAN ALEXANDRU. HERMENEUTICA
EXPERIENȚEI SPIRITUALE**

Doctorand:

Ioana Alexandra BORZOȘ (DĂLĂLĂU)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

TÂRGU MUREȘ

2022

Poezia lui Ioan Alexandru. Hermeneutica experienței spirituale

Experiența spirituală descrie percepția realității lui Dumnezeu prin intuiție, experiență directă sau înțelegere pătrunzătoare, angajând omul într-un proces de interiorizare a realului, conștientizându-l pe Dumnezeu. Ioan Alexandru, poetul imnic ce îngenunchea pe trotuar în rugăciune când i se părea că e nevoie de rugăciunea lui, s-a străduit să-și armeze creația cu un grai plăcut lui Dumnezeu.

Căutările, dorința de jertfă, iubirea extraordinară pentru toate făpturile, patriotismul pronunțat sunt nu numai teme și motive ale creației lirice, ci și experiențe spirituale concrete ale vieții sale. Poezia lui Ioan Alexandru are ca obiect o căutare a sensului în viață prin experiență spirituală, prin responsabilitatea față de destinația omului. Poetul s-a străduit să angajeze sacrul în existență, iar soluția găsită a fost imnul. Experiența spirituală s-a manifestat astfel pregnant în imne, dar și în poemele de debut, unde Dumnezeu era perceput în concretul vieții banale. Copita calului, iarba, fântâna, clopotul, satul, marea survolează extatic în prezența ca o adiere a lui Dumnezeu. Poemele redau exaltările sufletului, spărturile albe ce aduc sufletul aproape de lumina christică.

Titlul proiectului de cercetare, *Poezia lui Ioan Alexandru. Hermeneutica experienței spirituale* conturează cele două componente ale tezei și prefigurează traiectoria creatoare și spirituală a lui Ioan Alexandru.

Suportul bibliografic aferent subiectului de cercetare (studii și publicații critice, eseuri, dicționare de simboluri, publicistica și opera poetului, interviurile, precum și jurnalul de poet unde sunt conturate concepțiile despre numeroase teme întâlnite în poetică: țăranii, patria, iubirea, poetul, satul, familia, călătoria) dau tezei un caracter științific de cercetare aplicată pe text și pe context.

Pentru a avea o viziune clară asupra experienței spirituale reflectată în poezia lui Ioan Alexandru am avut în vedere Biblia, învățăturile sfinților Părinți, articole sau volume teologice, precum și volumele de eseuri și epistolele în care poetul trasează clar concepțiile sale despre viață. Am observat astfel că poemele sunt în strânsă legătură cu eseurile, cu epistolele, având aceeași viziune asupra vieții și aceeași tematică, concentrând o profundă experiență spirituală.

În procesul analitic au fost utilizate metode precum metoda comparatistă și biografică, analiza, deducția, analogia, similitudinea mesajului unor poeme cu învățăturile biblice, acestea toate făcând posibilă relevarea semnificației ontologice a poemelor.

Originalitatea prezentei teze constă în analiza sistematică a poeziei scriitorului Ioan Alexandru din prisma experienței spirituale, dar cu precădere redescoperirea Imnelor ca poezii

ascetice și kerygmatic, având la bază hermeneutica teologică a poeziilor, identificarea simbolurilor cu iradiere mistică și a sacrului. Perspectiva spirituală tinde să impună un alt punct de vedere asupra liricii, din perspectiva imaginarului poetic și al simbolisticii sacrului, dând o coerență superioară creației sale, în ansamblu. Ioan Alexandru a fost poet, eseist și om politic, dar s-a remarcat în mare măsură datorită patosului său religios, patos care se revarsă în întreaga sa operă. Considerăm că este esențială o atentă analiză a operei lui Ioan Alexandru din prisma experienței spirituale și a poeziei ascetice și kerygmatic.

Pentru a înțelege poziția pe care poezia sa o ocupă în literatură, am luat în calcul atât amănunte care țin de biografia poetului și de parcursul său existențial, concepțiile, gândurile sale, mărturiile prietenilor, cât și amănuntele care compun istoria socială, culturală a țării în contextul comunismului.

Obiectivele tezei constau în analizarea operei lui Ioan Alexandru din perspectiva experienței spirituale ce valorifică poezia prin credințe din sistemul religios; observarea modului în care se exprimă raportarea la poezie, prin apelul la metafore ale divinității și trimitând la trăirile în spiritul percepțelor creștine în formele ei desăvârșite; observarea personalităților istorico-religioase care l-au fascinat pe Ioan Alexandru și a modului în care se reflectă acestea în poeme; evidențierea caracteristicilor expresioniste ale poeziei de debut a poetului din prisma experienței spirituale; receptarea operei în context politic cultural, observând caracteristicile comune ale operelor poezilor șaizeciști, dintre care am selectat câțiva poeți ai generației precum Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Constanța Buzea și Grigore Hagiu; observarea adevărilor esențiale ale spiritului uman reflectate în opera ioan-alexandrină; conturarea modului în care țăranul (în diferitele lui ipostaze - mamă, tată, răzeș, conducător de oaste ș.a.m.d.) se reflectă în poezia lui Ioan Alexandru ca imagine unică; evidențierea caracteristicilor poemelor cu rol testamentar și povățuitor care cunosc o solemnitate afectivă deosebită; identificarea substratului religios al poeziei lui Ioan Alexandru (optimismul în credință, sinceritatea sentimentelor, ecoul iubirii creștine, importanța jertfei și a nașterii din duh, bucuria sărbătorilor creștine și a minunilor ce răzbat din banalul vieții cotidiene, armonia patriarhală, sentimentul morții cu efect înălțător, viziunea biblică, zbuciumul sufletesc în absența divinității); identificarea notelor caracteristice de limbaj ale poemelor.

Hermeneutica experienței spirituale urmărește evidențierea sensului spiritual al poemelor, al principiilor care au stat la baza conceperii lor, bazându-ne pe viziunea asupra lumii din prisma contextului autorului. Hermeneutica va corela informații din critica literară în ceea ce privește creația poetică, dar și din interviurile, eseurile, scrisorile ce aveau ca scop deschiderea sufletului poetului și concepțiile sale cu privire la expresia prezenței lui Dumnezeu în lume și a relației individului cu Dumnezeu; toate acestea fiind, așa cum se va vedea, elemente transpuse în poeme.

Poetul pleacă de la experiența spirituală revelată în adevărurile simple ale vieții aparent banale a copilăriei și ajunge, după un popas în care se bucură inconștient de prezența lui Dumnezeu, la Lumina unică, singura adevărată, percepută cu ajutorul inteligenței intuitive a sufletului. Astfel, demersul hermeneutic va deschide un întreg complex de semnificații, în orizontul amplu al perceperii poemelor din prisma experienței spirituale, singura cu adevărat relevantă în opera poetului Ioan Alexandru.

Capitolul I *Spre neomodernism* este un capitol introductiv și cuprinde evenimentele culturale și politice care precedă generația '60, prezentare necesară pentru a înțelege rolul generației '60 și locul lui Ioan Alexandru în istoria literaturii române. Doctrina comunistă marxist-leninistă va fi impusă odată cu falsificarea alegerilor în 1946, când comuniștii vin la putere și încearcă să schimbe mentalul colectiv. Ioan Alexandru scrie și el despre această perioadă din prisma adultului care își amintește de copilărie, iar opera poetului trebuie văzută din acest unghi al experienței spirituale. În anii '60 asistăm la revigorarea literaturii, politica filsovietică este înlocuită de o politică naționalistă și apar acum semne timide de dezgheț. În această conjunctură politică își face debutul Ioan Alexandru (1941-2000) care, alături de scriitorii perioadei, duce o acțiune recuperatoare de valoare și tradiție. Deși controlul politic nu a fost total, operele poezilor din această perioadă au fost supuse riguros cenzurii; conform unor documente, am observat că volumele poezilor șaizeciști vor fi analizate politic de membri supleanți ai Comitetului executiv al PCR care vor da note constatative, vor face analize sumare ale poemelor și le vor îndepărta pe cele care li se păreau suspecte și în contradicție cu valorile partidului, așa cum se va vedea în capitolul I.

Am analizat aici pe scurt și opera câtorva scriitori ai generației printre care Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Grigore Hagiu sau Constanța Buzea, scoțând în evidență trăsături comune poeziei șaizeciștilor, în perioada de debut.

Capitolul mai prezintă și aspecte ale debutului poetului Ioan Alexandru și activitatea literară susținută de calitatea de redactor la revistele *Amfiteatru* și *Luceafărul*, în Cenaclul *Nicolae Labiș*, unde își citește poemele sau organizează întâlniri culturale. Importanța acestor reviste pentru afirmarea generației '60 și revigorării literaturii este incontestabilă, în paginile acestora făcându-și prezența noul val literar.

În ceea ce privește subcapitolul *Eseistica*, am analizat eseurile și articolele adunate de poet în cele două volume intitulate *Iubirea de patrie* ce sintetizează prețuirea față de cultura poporului cu tot ceea ce include ea. Eseistica și lirica ioan-alexandrină sunt chipuri îngemănate ale aceleiași sensibilități copleșitoare, ale experienței spirituale. Cele peste 200 de eseuri adunate în două volume, la o distanță de șapte ani, sunt adevărate pledoarii pentru iubire, pace, comuniune și dragoste de patrie. Pentru poet, nu e nimic mai de preț decât vremurile de pace,

punând în centrul operei căldura familiei, ochii mamei asupra pruncilor, vorbirea laolaltă, bucuria divină.

Corespondența pe care Ioan Alexandru o ține cu duhovnicii Justinian Chira sau Calinic Argeșeanul sunt inseparabile de călătoria vieții spirituale a poetului. Trăirile, gândurile, sentimentele și felul de a-L spune pe Dumnezeu devin experiențe spirituale în poeme, experiențe ce se regăsesc concret în epistole. Epistolele pe care Ioan Alexandru le scrie duc la o adâncire a umanității personale, la o adâncă experiență umană, aspecte pe care le-am analizat în subcapitolul *Epistolar paideic: Ioan Alexandru - Justinian Chira, Ioan Alexandru - Calinic Argeșeanul*.

Epistolele reprezintă o întâlnire intimă cu Hristos prin extinderea experienței spirituale spre oameni înduhovniciți, sunt schimb de experiențe spirituale, captând în joc elemente importante ale împlinirii corespondenței, cum sunt satisfacția estetică a scrierii, plăcerea discursului și palpitarea așteptării unui răspuns, toate acestea celebrând participarea la experiența spirituală a lui Dumnezeu.

Scrisorile sunt scrise cu atâta delicatețe și naturalețe, încât ele ar putea fi expuse publicului credincios, căutător al unei vieți spirituale în acord cu iubirea dumnezeiască; sunt mărturii emoționante ale experienței spirituale și ale prieteniei tandre și profunde dintre Ioan Alexandru și părinții Justinian Chira și Calinic Argeșeanul. Epistolele aduc ca noutate convergența mărturiilor: a poetului laic devenit profund religios și viziunea lui asupra rostului și rolului atât a poetului în lume („dacă suferința poetului e mai mică decât suferința celui rămas fără toate, orfan și dezbrăcat, atunci acea suferință nu face două parale”), și a omului în general, cu un respect intens față de toate făpturile lumii create de Dumnezeu; a preoților care se adresează, nu atât unui om obișnuit, ci unui mare poet ce are puterea de a transmite mai departe pe sursă intelectuală mesajul divin.

Capitolul al II-lea, *Experiența spirituală în poezia expresionistă* este împărțit în patru subcapitole (*Expresionismul/ Neoexpresionismul, Cum să vă spun, Viața deocamdată, Negativismul expresionist în Infernul discutabil*) ce analizează trăsăturile expresioniste ale primelor trei volume din punctul de vedere al experienței spirituale.

În literatura română, expresionismul se evidențiază prin faptul că scriitori scot în evidență realitatea interioară pe care o prezintă agresiv lumii exterioare, se remarcă conexiunea elementelor stocate în memorie ce implică elementele de tematică, contraste, similitudini, iar ca stil se observă dislocarea sintaxelor, textele scrise în stil bilet și eliminarea semnelor de punctuație care duc la multiple interpretări imediate, accelerarea vorbirii și neimportanța dată ordinii, după cum se va vedea mai jos. De asemenea, se poate observa că tematica expresionismului românesc se aliniază celui european, lirica îngemănează tematici existențiale,

nefiind lipsite tema morții, a iubirii, a credinței și a sfârșitului lumii. Arta cuvântului, participarea la fenomenul contemporan, alunecarea de pe planul realității observabile într-o sferă tenebroasă a unui fantastic sumbru, interesul accentuat pentru patologic, apetența pentru absolut, cu diferite nuanțe, evidențierea expresivă și simbolică a realității interioare a eului sau obiectivismul valoric absolutist sunt doar câteva dintre liniile definitorii ale expresionismului poetic românesc care s-a manifestat cu pregnanță începând cu anii '60 în literatura română.

Credința statornică și acceptarea puterii transcendente vor hotărî soarta care va marca lirica în diferitele etapele ale creației. Deja începând cu primul volum se observă o liniște ce emană din versurile sale, poetul având o incredibilă putere de observare a elementelor banale ce liniștesc sufletul, cântă bucuria vieții prin experiența căreia ajungem mai aproape de Dumnezeu. Copilăria e rodul unei experiențe spirituale vii, poetul se găsește entuziasmat și îndrăgostit, plin de sentimente incontrolabile, în satul transilvănean în care vrea să dăinuiască veșnic.

Poetul trăiește în lirică o experiență umană universală și a căutat mereu să perceapă sensul existenței, găsindu-și confortul aproape de Dumnezeu și de ceea ce înseamnă apropierea de Dumnezeu (legătura cu copilăria, cu natura, cu satul copilăriei sale de care nu s-a putut despărți niciodată). Se resimte o liniștitoare experiență spirituală, Ioan Alexandru a reușit să aducă mai aproape de Dumnezeu banalul, nesemnificativul, și să-l transforme în „vârtejuri amețitoare și frumos tulburătoare de sine”.

Tendințele dominante ale poeziei neomoderniste sunt trăirile profunde ale conștiinței, expansiunea imaginației, luciditatea și fantezia, reflecțiile filosofice, expresiile metaforice, jocul verbal, limba ca un instrument poetic.

Al doilea volum *Viața deocamdată* (1965), este o reflecție asupra actului poetic care se dezvoltă pornind de la o examinare generală a banalului (actori de comedie, fotografii, povețele mamei, imaginea unui copac uscat în plină toamnă, a clopotului, a cimitirului, a pământului călcat de turme de oi, brăzdat de pruni peste care planează norii și o liniște de moarte), epuizat imperceptibil și susceptibil de revizuire.

Sub aparența dezordinii, poemele conturează o orânduială misterioasă, firească, o reflecție simplă a concreteții vieții, ca fundament al împlinirii spirituale. Cunoașterea lumii se dezvoltă în pământurile copilăriei supuse dorinței spiritului de a se autodepăși. Volumul iese în evidență prin expresionismul manifestat în întruchiparea unui amestec de imagini artistice puternice, în care sufletul suferă tragedia limitării, a imposibilității de a cuprinde universul în toată splendoarea sa și încearcă să exprime emoțiile și stările de spirit și profunzimile trăirilor interioare la dimensiuni cosmice. Banalul apasă subconștiința ființei umane ce se exprimă prin dorința de evadare spre o lume ideală conturată prin imagini ce au un uriaș potențial vindecător.

Imaginea satului obsedează conștiința scriitorului și decriptează sensurile, satul devine astfel spațiu securizat, degradant.

În *Infernul discutabil* poetul se află undeva „pe un pisc de durere și vis”, adâncit în străfundul inimii sale încercând să iasă la suprafață spre „zvonuri mult mai înalte”. Ca o caracteristică generală a volumului, remarcăm negativismul prezent în contemplarea vieții cotidiene patriarhale, unde ciuhele ard de nimeni apărute, caii sunt sortiți morții, câinii strigă ascunși prin râpi și tendința de abstractizare a banalului. Cunoașterea poetică aparține domeniului spiritului, poetul pregătește calea netedă ce nu oprește impulsul gândirii către infinit.

Biografia lirică continuă și aici, poetul a copilărit sub bicele zorilor, într-un sat pe deal în cumpănă, iar prezentul „nesfârșit ca la începutul limitelor” este bântuit de copilăria care a trecut ca briza mării”. Expresionismul din volumul *Infernul discutabil* se remarcă în primul rând prin dispersarea sentimentelor, negativismul și oscilările axiologice. În fața cuvântului poetul își cântă neputința, vrea să fie mut, să survoleze extatic deasupra, căci fiecare cuvânt ascunde prăpăstii ale infernului: „ce prăpăstii străbat «o» lângă «u»”; el apelează la un joc de cuvinte preluate din diferite limbi (germană, greacă), cuvinte simbol și personaje mitologice cu puternică încărcătură simbolică, semn că nu există graniță între cuvinte. Ioan Alexandru se joacă cu logosul, dar acest joc nu este întâmplător și nici cuvintele nu sunt aleatorii, ci au o puternică încărcătură spirituală ce formează universul spiritual al poetului: „Epi oinopa ponton Emba ceala Gerufon/ Microosianism Deșertul roșu Oboiul/ scufundat/ Vorhang Sisif Ochi negri într-un ocean/ orange/ Yorik Good Bay Eclipsă de floarea soarelui/ Bolero Groparul I Iocasta” (*Cît infern*). Imaginile dislocate formează un univers propriu, poetul visează asemenea lui Homer la un loc deosebit, peste marea de culoarea vinului închis „Epi oinopa ponton”, scriind asemenea lui Ossian (erou și bard legendar scoțian) micro-poeme cu valențe epice (microosianism) sau poeme ermetice ca în *Oboiul scufundat* (culegere de poeme din 1932, Oboe sommerso). „Deșertul roșu”, numele unei producții cinematografice din anul 1964, sugerează alienarea și singurătatea omului modern, prăfuit, într-un peisaj industrializat, mort, amenințător, într-o lume incomprehensibilă ce a pierdut bucuria (ideea orașului prăfuit, cleios, pământiu este redată de poet, așa cum am prezentat mai sus, și în poezia *Din când în când*). Sisif – imaginea infernului, al unei lumi repetitive la infinit. Regretul pentru devenirea omului în sens negativ, pentru ce a fost, ce a însemnat cândva, comparat cu ce a ajuns să fie, este sugerată de expresia „Yorik Good Bye” (Shakespeare, *Hamlet*). Mai departe, Iuda „simbolul trădătorului”, „omul minciunii” sau „ucigașul năimit” (*Matei 27, 3-10*), „Bolero” simbol al imanenței adevărului primordial codificat în sunet. Finalul acestor imagini aparent dislocate, înșiruiți de cuvinte cu puternice încărcături interpretative este redat de exclamația poetului: „Cât infern în fiecare cuvânt/ Îmi crapă zmațul de pe dinți de fierbințeala lor,/ Cât miraj! Cenușa Domnului e ghemuită lângă fiecare”. Poetul

parcurge ca prin vis o lume a absurdului, a suferinței, a spaimei și a neputinței de care nu poate să scape și din care rămân doar frânturi presărate pe ici pe acolo, totul pierzându-se timpuriu.

Volumul se încheie nu întâmplător cu poezia *Iov*, simbol al reîntoarcerii la lumină după prețul dureros plătit pentru ieșirea din orbire/ din infern. Poetul îl surprinde pe Iov în punctul culminant al suferințelor „După ce Iov își pierde ultimul fiu” și era atât de aproape de moarte, încât i se destăinuie că începu o altă viață. Noua viață este asemănată de poet cu o „trecere” în lumea cealaltă, o trecere „fără regret, fără pic de știință,/ așa cum s-au născut și au muri torții/ înainte de a se naște Dumnezeu”. Poezia *Iov*, așezată la finalul *Infernului discutabil* este practic o ieșire din Infern, Iov fiind model de „bărbăție și de răbdare” care, înfruntând toate încercările vieții, reușește să iasă la liman mai puternic, capabil să înceapă o viață nouă în desăvârșire.

Capitolul III, *Experiența spirituală între Infern și Imne* se referă la volumul de ascensiune dinspre *Infern* spre *Imnele* iluminatorii, *Vămile pustiei* (1969) ce face legătura între cele două etape ale liricii lui Ioan Alexandru: poezia expresionistă, vâscoasă, materială și poezia iluminată, jertfitoare, chistică. Pentru a ne putea face o viziune clară a experienței spirituale a poetului reflectată în lirică începând cu această etapă a creației, am analizat și punctat elementele esențiale ale vieții poetului în ceea ce putem numi podul celor două lumi lirice, respectiv 1966 când apare *Infernul discutabil* și 1973 când publică *Imnele Bucuriei*, moment în care viața lui Ioan Alexandru ia o cotitură existențială, cotitură care se va simți în lirică, poezia fiind așa cum am putut observa modul său de existență.

Ajuns în acest moment, poetul e predestinat să umple pustia, își reînnoiește credințele și își aprofundează orientările spirituale, tânjind profund după apropierea și dragostea de Dumnezeu. Poetul se află într-un fel de purgatoriu, o trecere spre eden, într-un proces speculativ al căutării de sine ce se materializează, devenind experiență spirituală concretă.

Vămile pustiei reprezintă starea poetului după *nașterea în duh* despre care se vorbește atât în *Noul*, cât și în *Vechiul Testament*, acesta experimentează trecerea de la realitatea pământească la realitatea cerească. Conștientizând faptul că „nu e de ajuns să exiști” (*Mormântul poetului*), pornește pe altă cale, are noi credințe și noi orientări spirituale, întreaga sa ființă tânjește spre apropierea de Dumnezeu, acel Cineva care îl „privește cu nesfârșită milă”. Volumul nu este altceva decât această conștientizare a noii stări și o analiză a lucrurilor și gândurilor ce iau o întorsătură drastică din această perspectivă. Uneori poetul se simte ușor ca un fluture ce zboară înspre cer, drumul spre lumină e limpede, alteori, fluturele se zbate într-o încăpere prea mare „cu aripile lipite de podeaua udă”, dar poetul nu va da înapoi, de aici nu mai este cale de întoarcere.

Vămile pustiei reprezintă volumul convertirii, un fel de purgatoriu, o trecere spre eden, unde moartea devine chintesența vieții. Ioan Alexandru se aseamănă cu omul ascensional

reprezentat de iconografia creștină, omul ce se avântă/ înalță spre cer, „ridicat de pe pământ plutind în aer”, „un răspuns pozitiv dat de om vocației lui spirituale”, „un elan de sfințenie” corespunzător gradului de viață interioară a omului.

Procesul speculativ al căutării de sine se materializează în pustia ce stă la baza cercetării introspective, poetul tinde dincolo de materie, iar rostul său este de a înainta în tăcere fără să se prăbușească în „pustia marilor mistere”. Poetului nu-i este dat să rezolve problemele existențiale, ci îi este încredințat să iubească ceea ce este misterios și nestins.

Odată cu *Vămile pustiei*, poetul ajunge la maturitate, nu mai așteaptă călătoria inițiativă, nu mai visează la corăbii ca în volumul de debut, nu mai face planuri greșind mereu, ci el e deja pe drum. Volumul propune o imagine a căutării liniștii sufletului, o băjbăire a sufletului la porțile Raiului, un strigăt de ajutor. Poetul lăsat în Pustie nu se mai poate întoarce, dar înaintează cu greu, iar în jurul pustiei se învârt „catacombe” și încearcă să-și limpezească viziunea despre trecut, dar și posibilul viitor ca o reacție abisală la percepția morții.

Ioan Alexandru rămâne prizonierul neatinsului strat al cerului, ancorat în perfecțiunea dintâi, el simte șansa de a fi o ființă nouă, născută din nou, o ființă care percepe „amurgul creat”, despărțirea Tatălui de Fiu și libertatea dată de Dumnezeu omului pentru atingerea desăvârșirii: „Din libertatea lui se desfăcură zorii lumii”.

După *Vămile pustiei* nu ne mai surprinde faptul că poetul va începe „zorii zilei” laudând Creatorul *în imne*. Poetul atins de darul harului va fi atins de rugăciune în toată vremea, iar singura lui poezie va fi imnul, poezia înălțată lui Dumnezeu: „Poemele sunt un fel de drum pe care nu/ Poate călători nimeni în afara îngerilor/ Dumneata însuși ești un înger, spunea Filosoful” (*De unde vine umbra*). *Vămile pustiei* este un volum al căutării care are ca punct central pustia și multitudinea de întrebări retorice cărora poetul încearcă să le găsească răspunsul.

Ultimul poem al *Vămilelor*, intitulat *Imn eter* prefigurează parcursul liric al poetului care va deveni, datorită creației literare de aici înainte, poet imnograf. Reunificarea sinelui devine posibilă datorită asumării credinței, călătoria existențială din acest volum încheindu-se cu perceperea marginilor pustiei de unde se întrevide un „imn etern” și o experiență superioară de cunoaștere: „Din când în când din margini de Pustie/ Pornește-un fel de imn de bucurie/ E-un fel de sărbătoare sugrumată/ Ce vrea să îți rupă lațul de pe beregată/ Văzduhul clocotește și se stârnește-un vânt/ Ce zgâlțâie Pustia din miezul de pământ” (*Imn Etern*).

Poetul se lasă învins, iar drumul pe care a ajuns este ireversibil: „Nu se mai întoarce nimeni din pustie/ Căci drumurile toate-s închise pe vecie”; ascensiunea eliberatoare suplinește vidul existențial, el simte acut senzația de captivitate eliberatoare: „Pustie, oh Pustia mormântul meu curat/ Sărutul de pe urmă în care am înghețat/ E ceva fără nume în Pustie/ Mult mai nebun

decât o nebunie/ Un fel de înger mulți pustii ce se sărută/ Și Diavolul le cântă-n alăută” (*Imn etern*).

Ego sum via cântă poetul, Dumnezeu e calea, adevărul și viața și nimic nu-l va mai putea despărți de aici înainte pe poet de Dumnezeu: „Iată eu am intrat în această Pădure/ Și n-am să mai ies niciodată. Prea-s tainice atâtea/ Luminișuri și drumurile nu se ocolesc. Vreau să mor/ Pe aceste izvoare ce-mi frământă închipuirile”.

Capitolul IV, **Lirica propovăduirii, Imnele Bucuriei**, începe cu o demonstrație asupra faptului că cele două etape ale creației lirice nu pot fi separate definitiv. Am observat astfel că teme și simboluri pe care le-am întâlnit în primele volume expresioniste sunt reluate sub alte forme și în partea a doua a liricii, fiind combinate cu noi și profunde experiențe spirituale. Întreaga creație a lui Ioan Alexandru este o expresie a sufletului rural, a lumii satului văzut ca centru al universului, al iubirii ca sentiment primordial; dihotomia între domeniul laic și cel al religiei nu a fost niciodată foarte evidentă, poezia sa s-a bazat mereu pe prezența lui Dumnezeu pe pământ și în cosmos.

Capitolul tratează pe larg experiența spirituală în volumul *Imnele Bucuriei*, volum în care Ioan Alexandru devine un demiurg, un slujitor zelos al lui Dumnezeu, ce compune o cetate în interiorul căreia eul își deschide sufletul pentru contemplarea tărâmului christic. Odată cu volumele de imne sunt introduse noi motive literare, cel mai evident fiind cel al luminii dumnezeiești în licăririle căreia se ascund mesaje divine, rugăciunea, vegherea și moartea văzută ca o apropiere de Dumnezeu. De asemenea, asistăm la o întoarcere a poetului, la parcurgerea drumului spre casă de pe meleaguri străine, la exprimarea bucuriei într-o stare superioară, de autodepășire spirituală, o bucurie resimțită într-un joc ceresc în care se revarsă râuri de iubire divină.

Împăratul Justinian, Ștefan cel Mare, Avram Iancu, Constantin Brâncoveanu, Alexandru cel Bun, Ștefan, Mihai, Horea sunt câteva dintre personalitățile istorice căruia poetul le închină imne de laudă folosind tehnici aluzive și asociative, creând un univers sugestiv în ceea ce privește istoria și personalitățile istorice care s-au remarcat prin credință sau iubire de patrie.

Imnele Bucuriei induc ideea că întreaga viață este o luptă, poetul se află într-o perpetuă așteptare a unei mâini izbăvitoare venită din cer să liniștească furtuna sufletului și a unei corăbii care să aducă liniștea după o noapte înăbușită de plâns. Se accentuează sentimentul apartenenței la un spațiu privilegiat pe niște coordonate explicit geografice în imnele *Imnul Carpaților*, *România*, *Duhul Transilvaniei*, *Rohia*, *Transilvania*, *Casa părintească*, *Imnul stejarului*, *Imnul vulturului*, *Origine*. De altfel, Transilvania face obiectul unei întregi serii de poezii și conturează imaginea unor locuri sacre presărate cu oameni viteji, sfinți și locuri mirifice, iar în câmpii se oficiază o veșnică liturghie. Păstorul este asemănat cu un preot, turmele de oi – un altar, vița de

vie și casele oamenilor sunt vinul și pâinea de împărțășanie. Totul este sfânt în Transilvania și totul se sfințește datorită luminii ce împresoară locurile și oamenii, mai mult decât atât, patria lui Ioan Alexandru s-a născut din graiul pelicanului, al lui Hristos și este împresurată de miresme de garoafe, cruci de busuioc, iar Manole încă lucrează în josul Argeșului.

Creația nu este decât o sfântă liturghie în care marele preot (poetul) caută pe cărări înguste peste prăpăstii marile izvoare. Universul acestei poezii liturgice este compus din fluturi enormi cât munții ce străjuiesc altarul de rouă preacurată, ștergare și pâine în potir.

Imnele sunt cărămizile, poetul constructorul ce compune, printr-un demers vizionar, o cetate în interiorul căreia eul își deschide sufletul pentru contemplarea tărâmului christic; acestea contribuie la unificarea interioară a puterilor spirituale, sunt o lucrare a minții și a cugetului prin care eul crește lăuntric. Odată intrat în cetatea imnelor, poetul contemplă natural la cele create, trupul și sufletul eului sunt replasate în mijlocul grădinii edenice din care nu mai poate decât „crește lăuntric cu râvnire”. Poetul îl slăvește pe Dumnezeu în bucurii și în necazuri și este atins de harul divin asemenea slăbănogului din Capernaum, sau al orbului, este ridicat în slava dumnezeiască și scufundat, umilit și slăvit. Asemenea sfinților care experimentează primirea harului divin, poetul trăiește și pierderea lui; harul piere ca un „ocean supt de reflux”, în urma acestei retrageri rămânând poetul „năucit”, dar nu complet pierdut.

Ioan Alexandru este un bun cunoscător al practicilor sociale specifice comunității pastorale însoțite de ritualurile aferente pe care le asociază cu parabolele biblice. Ideea jertfei bunului păstor și a mielului înjunghiat ce îi răscumpără pe oameni este amplificată și reluată obsesiv cu ajutorul imaginilor vizuale și al metaforelor în toate volumele de *Imne*. În poemele *Drumul oii*, *Imnul Oaiei surde și mute* (din volumul *Imnele Bucuriei*) și *Mielul*, *Imnul Mielului*, *Păstorul cel bun* (din *Imnele iubirii*), *Oaia știră* (*Imnele Moldovei*) poetul repetă conștiincios și neobosit ideea lucrării christice soteriologice: prin jertfa lui Dumnezeu sunt ridicate păcatele lumii.

Capitolul V, *Imnele Patriei. Din Transilvania, în Moldova, spre Țara Românească și Maramureș, transfigurând pământul în iubire* este capitolul care se ocupă punctual de volumele *Imnele Transilvaniei*, *Imnele Țării Românești*, *Imnele Moldovei*, *Imnele Iubirii*, *Imnele Putnei* și experiența spirituală ce transpare din aceste volume.

Opera înglobează pregnant dragostea pentru valorile neamului și ale umanității, fiind o expresie a istoriei, vieții și aspirației patriei și a credinței depline în Dumnezeu, cu un limbaj ce se vrea autentic. Ajungând în acest punct al creației, poemele iau ființă prin metamorfozele spiritului și reduc orizontul unei neîncetate căutări; textul își trage sevele expresive din patrie, istorie și credință orientate pe caracterul statornic al trăirilor.

Capitolul prezintă o clasificare tematică riguroasă a imnelor, precum și revelarea experienței spirituale în poemele cu tematică istorică, religioasă sau testamentară. Mama, tata, lelea Teodosia, Ioan Daniil, lelea Marie, lelea Ana, lelea Susană, tata bătrân Ioan, moldoveanca, mocanii, Iancu sunt câteva exemple de țărani români care au reușit să trăiască potrivit firii, în rosturile strămoșești, ca oameni ai pământului și ai cerului pe care-i caracterizează așezarea sufletească și dimensiunea firescului.

Istoria și locurile se reactualizează mereu în lirica lui Ioan Alexandru, spațiile sacre reactualizează sacrificiul pus în slujba unei cunoașteri totale a lui Dumnezeu, iar părinții sunt model de desăvârșire. Mare parte din poeme au ca sursă de inspirație povești, versete și personaje din *Vechiul Testament* care au experimentat prețuirea și bunăvoința unui Dumnezeu judecător, poetul dovedindu-se un bun cunoscător al *Bibliei*.

Volum dedicat părinților Ioan și Valeria, *Imnele Transilvaniei* poate fi considerat o monografie lirică a casei pământești, a istoriei și a locurilor natale. Totul este mirific și sfânt în Transilvania lui Ioan Alexandru, oamenii de aici sunt „domoli” și „tăcuți”, sămânță nobilă dintre cele mai trainice. Satele din Transilvania „izvorăsc între păduri”, iar „fluierile stâlpilor de pridvor țin roată casa într-un continuu cântec”. Istoria Transilvaniei se vede întipărită pe drumurile printre păduri, aici codrii străvechi și oamenii veșnici „ascultă liniștea cerului înstelat și le țiue urechile de bucuria că simt, presimt și aud cu toată ființa Cuvântarea universului”.

Imnele Transilvaniei abundă în imne dedicate marilor voievozi români și marilor personalități istorice (*Imnul lui Avram Iancu, Imnul lui Bogdan Voievod, Imnul lui Mihai Viteazu, Imnul lui Alexandru cel Bun, Imnul lui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Imnul Voievodului Gelu, Imnul lui Neagoe Basarab, Horia din Albac, Imnul lui Sofronie din Cioara, Ioanul Daniil, Imnul lui Horia rex Daciae, Imnul lui Picu Procopie Pătruț, Imnul lui Gheorghe Șincai, Imnul lui Nicolae Bălcescu*), în „imne” de conduită morală sau „imne” ce prezintă o adevărată frescă a comunității rurale.

Poetul își începe „istoria lirică” pornind de la geții cei nemuritori, cu Burebista și preotul Deceneu, cu Decebal și continuă cronologic, atingând toate momentele cheie ale istoriei patriei (formarea limbii, întemeierea statelor medievale, unirea sub Mihai Viteazu, Cuza) și înșiră conștiincios mari domnitori sau revoluționari români și faptele lor de vitejie. Toate aceste fapte și momente istorice sunt învăluite într-o aură sacră, oferind uneori posibile soluții la problemele istorice.

Imnele Moldovei, închinat voievozilor Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, însumează nu mai puțin de 275 de poeme despre „cei mai harnici și pașnici, și sănătoși morali oameni” - împlinind datoria pe care o are scriitorul de a-și jertfi ființa pentru apărarea credinței și vetrei moștenite -, despre Patrie ca realitate și datoria de a i se descoperi semnificația ultimă.

Pe lângă poeziile închinat domnitorilor sau lucrărilor lor (*Frescă la Voroneț* – sugestia unui paradis al vietăților împresurate de o auroră de bucurie și libertate în care omul e „fără pătimire” și „lumina ține loc de nemurire”; *Putna* – poem în care este zugrăvită imaginea fiicei lui Radu cel frumos, Maria, alături de fiul Bogdan ce așteaptă înfrigați venirea lui Ștefan de pe câmpul de luptă; *Ctitorie* - o alegorie a credinței care se construiește în suflet asemenea unui templu; *Agapia veche* – mănăstirea care a fost construită și pictată de oameni fără patimi: „Zugravii Voronețului aici/ S-au limpezit la cuget și simțire/ N-ainte de a se logodi-n culori/ S-au veștejit de orice pătimire”; *Grigorescu la Agapia*; *Sucevița*; *Albastru de Voroneț*, *Daniel Sihu*) poetul cântă imne de laudă patriei, tricolorului, viței-de vie, frunzei și fructelor, florilor și fluturilor, olarului, vulturului, zorilor și verii, trandafirului și lunii și aduce în față personalități importante cum sunt Petru Rareș, Grigorescu, Neagoe Basarab, Horia, Daniel Sihu, Efrem Sirul, Lăpușneanu, Traian, mănăstiri și locuri istorice cum sunt Voroneț, Athos, Războieni, Borzești, Agapia, Sucevița, Tescani, Suceava, Cașin, Mănăstirea Bistrița, Rîmeți, Nicula, Curtea de Argeș, Sihăstria, Rohia, Mănăstirea Bogdana. Imne istorice sunt și cele adresate bourului Moldovei, gintei latine, Romei, Athosului sau Transilvaniei.

Moldova are „păduri și dealuri blânde și aur în pământ/ Și roată munții domoliți de lună/ Oamenii și pruncii atinși de dorul sfânt/ Lăuntric cresc o patrie străbună”, aici în acest ținut sacru, este liniște și legământ, oamenii, frații, văile și munții „răspund cu aceeași plinătate” (*Patrie, Imnele Moldovei*) și se creează punți de legătură între generații, păstrând nealterate tradițiile și elementele de cultură: „Cei vârstnici trași din porți la sărbători/ De aceleași albe pururi veșminte/ Se vede limpede că s-a făcut/ Lumina om în straie și cuvinte”. În *Imnele Moldovei* fiecare vers este pătruns de o iubire înflăcărată pentru patrie, iar patria este inseparabilă de istorie, natură, biserică și lumină.

1981 este anul în care poetul publică volumul *Imnele Țării Românești* cu care încheie trilogia începută în 1976 odată cu *Imnele Transilvaniei*. Volumul este dedicat lui Constantin Brâncoveanu și copiilor săi martirizați Constantin, Ștefan, Radu și Mateiaș de al căror model nealterat avem nevoie pentru „o viețuire demnă în dimensiunea de neregăsit pe care ne-o oferă prezentul României”. Pe lângă poeziile dedicate lui Brâncoveanu și familiei sale (*Patrie, Brâncoveanu este-n București, Brâncoveanu, Maria Brâncoveanu, Jertfa laudei, Troiță Brâncovenească, Pridvor Brâncovenesc, Opțiunea lui Brâncoveanu, Imnul lui Constantin Brâncoveanu, Frumos*), volumul abundă în imne ale iubirii, frumosului, vulturului, apei, limbii românești, trandafirului, omizii, mătisoarelor, primăverii, ghiocelului, garoafei, viermelui, păunului, logosului, amintind și de locuri istorice (*Fundenii Doamnei, Caraimanul, Cotnar, Hurezi, Curtea de Argeș, Sarmizegetusa, Portret la Râmeți, Mărășești, Blajul, Țebea, Dăbâca, Voroneț, Hagia Sofia, Athos, Emaus, Dunărea de Jos, Dintr-un-lemn*), obiecte de o mare

importanță spirituală și istorică (*Columna lui Brâncuși, Masa* – cu referire atât la sculpturile lui Brâncuși despre care poetul spunea că „Brâncuși s-a născut privind turnul sucit de la Curtea de Argeș cum se înșurubează în univers”, cât și la semnificațiile spirituale ale acestora, masa altar pe care se aduce jertfa laudei -, *Poarta* - cu sarcina apostolică de a propovădui prin sfințenie și semnificație învățătura lui Hristos, *Cutia cu moaște, Vitralii în amurg, Cloșca de la pietroasa, Piatră prețioasă, Portret la Râmeți, Mahrama, Rotonda de la Alba Iulia, Cornalina de la Tomis, Frescă în Biserica Sf. Nicolae din Argeș, Biblioteca de la Hurezi, Hidigitria*) și bineînțeles personalități istorice sau religioase (*Ioan Climax, Iov, Maria Egipteanca, Imnul lui Ioan Valahul, Brâncuși la Târgu Jiu, Iacob, Tudor Vladimirescu, Imnul lui Matei Basarab, Neagoe Basarab, Nicodim de la Tismana, Imnul lui Negru Vodă, Neagoe, Rut, Bach, Meșterul Manole, Ruga lui Popa Șapcă, Abraham, Ieremia, Antim Ivineanu, Tudor, Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Ioana d' Arc, Dometie de la Râmeți*).

Imnele Țării Românești sunt expresia profundă a iubirii de patrie, ele reușesc performanța să transmită cititorului specificul sufletului național, emoția mesajului, expresivitatea simplității; Țara Românească este pentru Ioan Alexandru „povestea maicii, a miresei, a femeii ce se jertfește în temelie ca zidurile să se poată închea”, atmosfera acestui ținut este una de „Împărăție”, sub pământ e măreție, pe pământ miroase a „tămâie și a rai”; oamenii acestui ținut sunt tăcuți, vorbele „un rostogol de mărgăritare”, copiii, tinerii și vârstnici sunt „senini”, iar peste tot domină spiritul de jertfă.

Poezia ne conduce la reflecția generalizată asupra condiției umane și a valorilor istorice, ieșind din conturul canoanelor prin sinceritatea și profunzimea mesajului prezent în toate poemele, iubirea stând la baza contactului dintre expresia atemporală și autenticitatea poemelor.

Volumul *Imnele iubirii*, publicat în 1983 la Editura Cartea Românească, este adresat de asemenea Ulvinei și copiilor și păstrează aceeași structură și tematică preponderent religioasă ca a volumelor anterioare. Cu fiecare volum Ioan Alexandru introduce noi personalități biblice și istorice, de data aceasta accentul se pune pe Iona, Rahila, Moise, Rut Moabiteanca, Iudita, Iosif cel Frumos, Maria Magdalena, Ihtys, Teofan grecul, Ioan Casianul, Orfeu, Michael sau arhanghelul Gabriel, dar nu sunt uitați nici Brâncoveanu, Abraham, Iov, Saul, sau Maxim Mărturisorul, personalități prin care încearcă să releve iubirea de patrie, importanța jertfei și calitățile morale esențiale necesare ființei religioase.

Tema centrală a volumului este iubirea ca poruncă divină și conduită morală ce are puterea de a-l duce pe om în apropierea lui Dumnezeu. Răspunzând la întrebarea, *Ce înseamnă iubirea din Imnele iubirii*, Ioan Alexandru trasează câteva concepții clare care se regăsesc în volum, și anume faptul că iubirea înseamnă a rămâne credincios îndreptător și păstrător tradiției

acestui grai. Poemele conturează o lume ce poate birui prin iubire așa cum Hristos a biruit moartea prin iubirea față de om.

În 1985 apare la Editura Cartea Românească *Imnele Putnei*, închinat „Moldovei lui Ștefan cel Mare și lui Daniil Sihastrul”, și tot în acest an apare volumul II de eseuri *Iubirea de patrie*, iar în 1988 publică un volum la fel de dens, *Imnele Maramureșului*.

Imnele Putnei conține aproape 50 de poeme adresate lui Ștefan cel Mare sau Daniil Sihastrul (*Prinos la Putna, Moldova, Imnul Putnei, Imnul lui Ștefan cel Mare* – trei poeme, *Testamentul lui Ștefan cel Mare* - două poezii, *Podul Înalt, Ștefan Măria Sa, Putna lui Eminescu, Măria sa Ștefan vorbește, Legământul lui Ștefan, Ștefan măria Sa* – șase poeme, *Evangheliarul de la Umor, Ferecătura Tetraevangelului de la Umor, Îndemn la Putna, Maria de Mangop, Putna* – nouă poeme, *Sinaxar la Putna, Candela Putnei, Epitaful Putnei, Pantocrator la Putna, Voronețul lui Daniil Sihastrul, Albastru de Voroneț, Daniil Sihastrul, Pustnicii lui Daniil Sihastrul, Sihastrul, Epitrahil la Putna*), celelalte poezii au toate temă religioasă începând de la personaje din Vechiul sau Noul Testament (Lazăr, Fiica lui Iair, Maria din Magdala, Pavel din Tars, Samson, Iov, Ilie, Abraham, Moise, Rut) trimiteri sau teme biblice: orbul, arca, drumul crucii, logos, epifanie, suferința, bucurie, cina, paradisul, marea, sâmbăta morților, Alfa și Omega și așa mai departe.

Volumul *Imnele Maramureșului* „a șaptea carte din întreg”, „Prinos Maramureșului, faptei voievodului Bogdan”, se leagă sufletește de prietenia cu Justinian Chira, duhovnicul de la Rohia. Pentru Ioan Alexandru, Maramureșul este locul de unde pleacă „oameni de seamă”, și intelectuali ce au „vigoare și încredere în destinul acestui popor cu totul aparte”, este locul unde s-a scris prima oară scriptura pe românește; volumul încearcă să refacă, conform mărturiilor poetului, vestigiile din Maramureș „pentru a rămâne moștenire generațiilor ce vor veni ca mărturie”.

Peste 20 de poeme fac referire la traiul maramureșean, la maramureșeanul decapitat deodată cu Mihai Viteazul, „tribun cu Avram Iancu” și „tras pe roată cu Horia”. La fel ca în celelalte volume, sunt aduse în memorie personaje și fapte istorice, poeme lirico-testamentare adresate fiilor, poeme ce experimentează simbolul creștinismului românesc creând o paradigmă ecumenică. Printre personalitățile liricizate de Ioan Alexandru în acest volum îi amintim pe Mihai Viteazul ce „N-a putut face cu sabia/ ce-a săvârșit cu jertfa de sine a sa lepădarea”; Baba Novac a cărui cenușă recăptușește sanctuarele; Pinteza Viteazul, vestit haiduc, asemănat cu pustnicii ce „cu toiag lovea stâncile” și-i răspundeau izvoare, la a cărei moarte s-a întunecat pentru o clipă Maramureșul; Dragoș – „cutreieră poieni și ponoare” împrăștiind rugăciune creștină; Simion Bărnuțiu - întors din exil pentru a-și adăuga sufletul la „rugul încins”; Ioan Inocenție Micu – „sub chei pecetluit” în pivnițele din inima Romei, cere „să se întoarcă în

Patrie” (cu referire la scrierile sale în care își exprimă dorința de a fi înmormântat la catedrala zidită de el la Blaj); Avram Iancu – „crăișorul cu mințile răvășite” pentru iuire de neam și dreptatea dumnezeiască; Andrei Șaguna „Crescut în Carpați la stâni în sumane vâjnoase”, Caioni (cu referire la Ioan Căianu „călugăr franciscan de seminție română”); Ioan Buteanu, Ieremia Valahul, Nicolae Olahus, Vasile Lucaciu.

Volumul este produsul asumat al unei adeziuni spirituale; spațiul maramureșean, cu toți ai locului, din prezent sau trecut, surprinde anumite caracteristici ale comunității. Poetul dezvăluie patetice mecanisme ale existenței, vizând înalta conștiință de sine, trăiește minunea poetică în fața naturii presărată cu accente personale. Poemele reflectă strălucirea Maramureșului pe fondul trăirilor interioare, cântărind liniștea existențială ce inundă sufletul, trăirile atingând cel mai înalt prag al existenței.

Se remarcă capacitatea excepțională de muncă a poetului care a ținut să lase în urmă o operă lirică monumentală, complexă, de o mare cuprindere tematică consacrată istoriei, artei, literaturii, bisericii și învățăturilor biblice. Poetul s-a străduit să cunoască totul despre patria sa; și mai ales să iubească totul.

Revelarea sufletului poporului român este marea descoperire hotărâtoare a poetului, suferințele ajută inima să primească revelația lui Dumnezeu, iar suferințele istorice produc ceva autentic, conduc la perfecționare, la o desăvârșire a credinței și la întărirea poporului.

În realizarea imnelor, atunci când în centru se află figura reprezentativă a unei personalități, Ioan Alexandru respectă o structură aproape fixă, și anume descrierea spațiului sacru al naturii, apoi schițarea succintă a personalității coroborată cu elemente istorice simbol.

Mama, tata, lelea Teodosia, Ioan Daniil, lelea Marie, lelea Ana, lelea Susană, tata bătrân Ioan, moldoveanca, mocanii, Iancu sunt câteva exemple de țărani români care au reușit să trăiască potrivit firii, în rosturile strămoșești, ca oameni ai pământului și ai cerului pe care-i caracterizează așezarea sufletească și dimensiunea firească. Părinții poetului iradiază de sfințenie, iar chipul lor e scos în evidență de aureole de lumină, la fel ca în icoanele sfinților.

Personalitățile biblice dezvăluie în lirică concepția poetului asupra realităților trecutului și prezentului, expunând metaforic sfaturi de viață adevărată religioasă ca element esențial pentru ființarea omului. Adam, Miriam, Rahila, Rut, Iudita, Saul, Iona sunt pentru poetul Ioan Alexandru modele de smerenie prin care puterea lui Dumnezeu s-a arătat în forma ei deplină.

Atunci când poeziile lui Ioan Alexandru au ca obiect „copilul”, tonul este ușor protectiv, copilul este perceput în mod ambiguu ca neajutorat și neștiutor, aflat mereu în fața capcanelor unei lumi ce ar vrea să-l îndepărteze de Dumnezeu. Propria copilărie este percepută ca făcând parte din universul paradisiac al naturii, iar copilul în esența sa este inițiat în aventura cunoașterii iubirii lui Dumnezeu și a cunoașterii de sine, „tema copilului (a copilăriei) este intim legată de

cea a originalului spre care poezia trebuie să se întoarcă pentru a vedea limpede și a se reîntemeia creator”.

Versurile sunt inspirate din universul afecțiunilor puerile, poetul descrie minuțios lucruri simple deduse din experiența de părinte (inclusiv pierderea unui copil nenăscut este subiect de poem pentru poet, exemplu poemul *Moși*). Astfel de poezii în care Ioan Alexandru liricizează propria experiență de tată sunt *Umbră în Imnele Transilvaniei* sau *Paternitate, Întâii pași, Imnul Pruncului* în *Imnele Moldovei*, *Noapte, Pruncul, Pruncul meu* în *Imnele Iubirii*.

În unele cazuri, poemele lui Ioan Alexandru sunt adevărate rugăciuni stăruitoare adresate divinității, respectând structura specifică rugăciunii. Poetul copleșit de griji își pune toată încrederea în Dumnezeu pe care îl consideră singurul ajutor al copiilor săi. Dar cerințele nu se referă la nevoile materiale, ci la cele spirituale, iar dorința supremă este ca fiii să învețe iubirea de Dumnezeu care începe cu frica de Dumnezeu „Strecoară-le în oase frica de Tine sfânta” (*Ruga unui tată*), pentru că „Frica Domnului este începutul înțelepciunii” (*Psalmul* 110, 10) sau „Frica Domnului este învățătură și înțelepciune” și „izvor de viață” (*Proverbe* 16, 41; 14, 28).

Poetul evocă trăiri mai presus de fire prilejuite de întruparea Logosului, contemplă creația lui Dumnezeu și prețuiește rațiunea profundă a acesteia. Apelând la formula unei rugăminți epice, poetul își inițiază copiii în taina morții sub forma unui testament ce are în centru imaginea Transilvaniei mirifice. Moartea cade în plan secund, textul în sine încearcă să mențină, prin prisma sentimentului de iubire și admirație față de patrie, imaginea unei Transilvanii pentru care merită să mori oricând.

Ceea ce reține atenția în lirica lui Ioan Alexandru este plasarea imaginarului poetic atât într-un spațiu consfințit printr-o întreagă experiență spirituală, cât și în spațiul concret accesibil memoriei istorice și tradiționale. Entitatea colosală a lui Dumnezeu își deschide brațele spre cele mai aparent nesemnificative componente ale lumii din care poetul face parte (vântul, măgarul, poetul, oaia, izvorul); bobul de grâu, absorbit într-un ritual sacru, neidentificat de ochiul uman (întins pe masă și spălat cu mir, ridicat de semănător în vânt și îngropat în lumina pământului), conturează metaforic atenția nemărginită a lui Dumnezeu spre toate elementele create.

Animalele ocupă un loc aparte în experiența spirituală lirică a sinelui, fiind reprezentări atât ale lumii interioare, cât și concretizări ale relației natură-om-Dumnezeu. Vietăți fabuloase, domestice sau sălbatice cu puternică încărcătură spirituală (inorogul, măgarul, mielul, vulturul, boul, cocorii, mierla, porumbelul, leul și puii de leu, pasărea Ghipi, privighetoarea, cerbul), ce participă uneori la un ceremonial de atmosferă mistică, sunt elemente ale decorului imnelor. Poetul era convins că nimic în natură nu-i întâmplător sau nefolositor și va veni vremea când omul le va vedea ca pilde întru „iluminarea și strunirea omului în drumul său prin istorie spre o

slăvită destinație”. El optează atât pentru metaforizarea și plasarea lor într-un cadru sacru, comun imaginarului creștin, cât și pentru explorarea cadrului brutal, concret din care acestea fac parte.

Un subcapitol aparte al acestui capitol este *Jertfa Brâncovenilor*, în care ne-am ocupat de *imnele* cu tematică specifică jertfei domnitorului român, știind că Ioan Alexandru a avut o admirație extraordinară față de familia Brâncoveanu, dovadă stând nu doar eseurile, volumul dedicat martirilor și poemele răsfirate în toate volumele de *Imne*, ci și mărturiile apropiaților.

Ioan Alexandru considera că faptele lui Constantin Brâncoveanu, jertfa uriașă, unică în Europa „cer cuvânt”, iar jertfa lui „ridică poporul la o înaltă noblețe spirituală, între popoarele lumii”. Brâncoveanu este „cea mai cutremurătoare personalitate a trecutului”, Ioan Alexandru fiind impresionat atât de stilul de viață, de lucrarea românească rămasă în urma domnitorului, dar mai ales de jertfa de sine care va rămâne „îndreptar moral al poporului”, „pildă uriașă de neatîrnare și libertate”, „în versuri hieratice, de o grație bizantină, poetul stilizează imaginea țării ca paradis al belșugului, curăției și evlaviei în vremea domniei lui Brâncoveanu”.

Nimic din ce a rămas în urma domnitorului nu rămâne nevalorificat în lirică. Brâncoveanu construiește din Carpați până la Marea Neagră o slăvită poartă către cer împodobită cu ctitorii, icoane, scripturi și cărți: „La Hurezi cele mai bune cărți/ Din sfinți părinți și dogmă și știință/ Și starea lumii-nchipuită în hărți/ Cum propășesc popoare prin credință”¹ (*Biblioteca de la Hurezi*, în *Imnele Țării Românești*).

Momentul martirajului Brâncovenilor este o faptă divino-umană de înaltă forță duhovnicească, prin care domnitorul se mută în veșnicie încă din timpul vieții prin lucrarea Sfântului Duh. Credința și suferința depășesc puterea umană, astfel că martirul nu mai face parte din lumea văzută, ci se îndreaptă epectatic cu sufletul și conștiința în veșnicie.

Autoportretele lui Ioan Alexandru, răsfirate în toate volumele, sunt definatorii pentru identitatea artistică și spirituală a poetului. Acestea sunt atât de complexe, încât citindu-le un pictor ar putea zugrăvi cu acuratețe portretul fizic, iar un psiholog ar putea realiza cu ușurință portretul moral. În primele volume, poeziile autobiografice scot în evidență portretul fizic și date biografice *Capul meu*, în *Infernul discutabil*, *Portret*, în *Viața Deocamdată*, *Autoportret în Mișcare*, în *Cum să vă spun*, iar în volumele de *Imne* autoportretele poetului reflectă concepția eului creator și năzuința logosului de a se identifica cu ființa.

Poezia este bazată pe biografismul trăirilor interioare, al stărilor de contemplare și de rugăciune, totul fiind structurat în funcție de procesele sufletești ale eului și raportul actualizat la divinitate. Poetul analizează cu luciditate pătimirea sufletului pentru care trăirile sunt adevăratele

¹ *Ibidem*, p. 372.

valori ale vieții. El se situează într-o ipostază autocontemplativă și regăsește în natura înconjurătoare puritatea originară.

Am realizat și o lectură structurală a operei ce ne-a pus în fața unei poezii ce și-a schimbat pe parcurs componența tematică și stilistică, unele elemente constructive și tematice devenind, odată cu trecerea timpului, obsedant dominante. Dacă volumele expresioniste au venit cu un stil inovator, definindu-se ca o izbândă a epocii, punctul culminant fiind definit de *Infernul discutabil*, odată cu volumele de *Imne* am asistat la o schimbare de stil care se va resimți la început în *Vămile pustiei*, apoi în *Imnele Bucuriei* și din ce în ce mai pregnant în următoarele volume de imne, poezia defazându-se în raport cu căutările obsesive ale sinelui. Timbrul liric din poemele religioase, începând în primul rând cu *Imnele Transilvaniei* este alcătuit din două note: admirația neobosită a patriei și a tot ceea ce ea cuprinde, împresurată cu simboluri biblice (trandafiri, crini, vulturi, fluturi, lumină, pustie) și ideea că la baza oricărei componente istorice stă adânc înrădăcinată credința și smerenia ce aduc harul Lui Dumnezeu.

Dumnezeul liric este reprezentat ca un izvor ce străfulgeră o lume imundă, generator al tuturor înfățișărilor existenței. Starea poeziei este consecința intrării în pustie a poetului, care paradoxal, nu întoarce spatele la lume, ci se întoarce cu fața la ea plin de dragoste și recunoștință, încrezător că lumea contemporană nu e golită de sensuri, ci se află într-o aventură a conștiinței spre esențe.

Poeziile cuprind esența lumii și transmit o imagine complexă a chenozei, a coborârii lui Dumnezeu pe pământ pentru mântuirea patriei române.

„Viața-i scurtă și trebuie să scrii ce ai de scris și pace bună” – credem că această replică pe care a spus-o la un moment dat se potrivește foarte bine operei sale și experienței spirituale din poeme. Ioan Alexandru a scris ce a simțit și cum a simțit, nu a fost descurajat de critică și de critici, pentru că se simțea dator să lase în urma sa o operă care vorbește despre ceea ce iubea el mai mult, cu gândul, probabil, să-i facă și pe alții să deschidă ochii și să vadă lumea așa cum o vede el.

Poemele lui Ioan Alexandru sunt expresia experiențelor spirituale prin prisma percepției sale asupra lumii, de la Eminescu a învățat să iubească natura, Brâncoveanu a fost un model de jertfă și admirație, Pindar a fost un model de credință. De fapt, toate personalitățile pe care le-a introdus în lirică au fost modele pentru Ioan Alexandru, studiindu-le personalitatea și opera, intuindu-le caracterul.

Lirica lui Ioan Alexandru e ghidată de spirit, el a reînviat istoria și natura cu căldura inimii sale, a vrut să fie poet, iar pentru el a fi poet însemna „să ai căldură de jertfă pentru altul”, „din căldura dragostei față de izvorul vieții față de semenii viețuitori” se naște o creație de durată.

Ioan Alexandru este un scriitor unic, lăsând în urmă o operă de o însemnătate culturală și istorică de o importanță desăvârșită, care și-a atins scopul. A demonstrat că deține informații substanțiale atât despre istoria patriei pe care o venera, cât și despre oamenii locului, locurile și obiectele din patrimoniu de o vădită însemnătate istorică și spirituală.

Experiența spirituală este ceea ce caracterizează universul său liric, de la începutul până la sfârșitul operei.

Orice poet, spune Ioan Alexandru, „trebuie să cugete cum poate fi angajat sacrul în existență”, „sacralitatea este eternă”, „sacrul este un fluviu nemișcat peste neamuri”, poetul „un pedagog în cele sacre și eterne”. Și astfel, soluția găsită de Ioan Alexandru pentru a percepe sacrul în existență este tocmai această scriere imnică, deoarece „sacrul îți cere o anumită atitudine imnică”, „imnul este expresia lirică cea mai profundă, este lirismul trecut în fața sa liturgică și blândă de vietate ce calcă pe căile omului”.

Pe parcursul creației și al existenței, evenimentele petrecute în viața poetului i-au îmbogățit viziunea despre lume, inclusiv modalitatea de a scrie poezie s-a schimbat. Scopul imnelor este refacerea legăturii duhovnicești cu Dumnezeu, izvorul vieții, împreună lucrarea la ridicarea și schimbarea vieții lui și a omenirii, în general. Prima parte a creației alexandrine nu poate fi separată total de a doua etapă, deoarece Ioan Alexandru „și-a purtat bătrânii cu el încă de la primul volum”.

Opera poetului, începând cu Imnele Transilvaniei, înglobează pregnant dragostea pentru valorile neamului și ale umanității, fiind o expresie a istoriei, vieții și aspirației patriei. Ioan Alexandru a vrut să creeze o operă în care chipurile „marilor fii ai istoriei”, ctitoriile, natura să fie zugrăvite în grai pe măsura importanței lor, spunând că „Nici Ștefan cel Mare, nici Mihai Viteazul, nici Brâncoveanu, Neagoe, Matei Basarab, Tudor, nici Horia sau Iancu nu au chipurile pe măsură în graiul nostru”.

Poemele iau ființă prin metamorfozele spiritului și reduc orizontul unei neîncetate căutări; textul își trage sevele expresive din patrie, istorie și credință orientate pe caracterul statornic al trăirilor, din poveștile de la oamenii pe care îi admiră.

Întreaga creație a lui Ioan Alexandru este o profundă experiență spirituală ce se desăvârșește în contemplarea Cuvântului. Prin poezia sa, poetul conturează sensul vieții care își are frumusețea în lumea înconjurătoare pentru că, spune el, „cine n-a iubit o floare, o fată, un copil, un răsărit de soare sau un amurg, cine n-a înțeles cântecul trist al apelor nestatornice și n-a cunoscut bucuria propriilor sale depășiri nu găsește sens vieții și nici nu merită să o iubească”. Ioan Alexandru a înțeles toate acestea, a iubit natura și tot ce e frumos, iar poezia sa – de o seninătate problematică – încearcă să atragă atenția asupra frumuseții acestor lucruri mărunte, create de Dumnezeu din dragoste pentru om.